

Elek György

Emléktábla Csokonainak és a Varró családnak

A Kunok Világtalálkozója huszonöt karcagi eseményéből a huszonötödik volt a Varró utcai Euro étkezde-étterem falán elhelyezett bronz emléktábla avatása. Ez alkalommal is megadták a módját – a Györfi Sándor készítette műalkotás előtt dr. Péter László irodalomtörténész emlékezett Csokonai Vitéz Mihály és a Varrók barátságáról, a leleplezés apró ceremóniáját pedig négy férfiú – dr. Fazekas Sándor polgármester, Györfi Sándor szobrászművész, dr. Péter László irodalomtörténész és a tulajdonos, Szatmári János vállalkozó – vitte végbe, szép számú érdeklődő előtt. Hát az biztos, hogy az idők során jelentéktelenné szürkült, mogorva bagolyvárat régóta nem érte ekkora megtiszteltetés. Pedig öreg ház. Ahogy sejtjük Varró János nótárius, későbbi karcagi főbíró építtette még a 19. század elején.

A nevezett úr annak a Varró Istvánnak az unokája, aki 1744-45-ben a redempció és a karcagi templomépítés előmenetelén is sokat fáradozott. Tehetsége szép vagyont eredményezett, amit aztán (a nótáriusi foglalkozással és irodalmi hajlandósággal) együtt a leszármazottak örökölték. Biztosra vehetjük, hogy a családi portát, – ami a mai Varró utca – Kisújszállási úti sarkától a Forint utca sarkáig, dél felé pedig a Kováts Mihály Általános Iskola telke baloldali széléig ért – már Varró István Karcagra költözése (1735) idején birtokba vették, és később azon épültek fel aztán az első, a módos családhoz illő lakó- és gazdasági épületek.

A fiúkat később is tanult embernek, főként jogásznak szánták, nemzedékről nemzedékre ott találjuk őket a Debreceni Kollégium (később „ref. főtanoda”) deákjai között. Jól felfedezhető családi vonás az ügyvéddé, jogásszá cseperedő Varrók vonzalma a literatúrához. Varró István megírta a templomépítés krónikáját, a fia, Varró János, nótárius és kerületi tisztviselő pedig hamar felfedezte az 1794 karácsonyán legátusként Karcagon prédikáló ifjú Csokonai Vitéz Mihályban a remek költőt és a kivételes embert. Csokonai is jól érezhette magát, mert, a fiú/unoka, Varró (II.) János évtizedekkel később papírra vetett emlékezései szerint „*oly annyira ősfivá lett*” náluk, hogy az istentisztelet után „*deák hosszú ruhában*”, nem az oskolában kijelölt szállására, hanem a Varró házhoz ment, és ott töltötte az ünnepet. Az ünnep alkalmával a madarasi jegyző is bekopogtatott Varróékhoz, és távozásakor a fiatal poétát átcsábította magához. A vékony dongájú deákra ráadták a nagytestű házigazda bundáját meg ne vegye a hideg a jó tizennyolc kilométeres úton. Még szerencse. A bortól bátorított utazók ugyanis jó közévágtak a lovaknak, hadd fogyjon az út, s a lovak neki is iramodtak, de a sebesen sikló szán a város szélén valami rögön nagyot ugrott, a költő meg bundástól leesett a hóba. Kiabált ugyan utánuk, de azok csak előre, nem hallottak semmit. Nem volt mit tenni, visszaindult Varróékhoz, cipelvén, húzván a nagy hóban a kétszeresen is életmentő bundát. Pár nap múlva aztán tréfás versben búcsúzott, megírván abban a boros fővel tett, balszerencsés szánkázást, ami miatt további pár napot a Varrók asztalánál és boroshordója mellett volt kénytelen eltölteni.

A következő évben kezdődött a költő pesti, pozsonyi, dunántúli időzése a Diétai Magyar Múzsától a Lillával szövődött szerelemig, majd a csurgói tanítóskodásig. A lelkileg, testileg, anyagilag „padlóra került” költő 1800-ban indult haza Somogyból, s valamikor a tavasszal ért Karcagra. Persze újból a Varró ház vendége lett, sőt! a családi emlékirat szerint, ott „két-három hétig is mulatott” (időzött). Hogy mit jelentett neki ez a pár hét, elárulja 1800. május 9-én papírra vetett Visszajövetel az Alföldről című verse, amiben Varró úr mellett az „áldott Karcagot” lakó, kunokra is áldást kér írván: „Éljenek ősök portáin/ Soká az ily emberek/ Kiknek ily híres és fájni/ Mind szívek, mind kenyerek.” Sajnos ez a barátság utolsó ismert dokumentuma. Néhány év múlva előbb (1804-ben) Varró János, pár hónappal később (1805. január 28-án) Csokonai halt meg.

A költő karcagi időzésének emlékét a két vers őrizte tovább, no és a család, amely az 1869-70 körül a fővárosba költözött. Az addig ismeretlen Csokonai verset, és a keletkezéséről készült feljegyzést a tehetséges irodalomtörténészként induló Varró Sándor (1848-1870) publikálta a Vasárnapi Újság 1865. októberi számában. Varró Sándor sajnos fiatalon elhunyt, és utód nélkül halt ki a másik férfiág is. Az itteni birtokok legnagyobb részét az 1870-es években eladták, és a 19. század legvégén már nem éltek egyenesági Varró leszármazottak a városban, bár az utcát, ahol a családi porta volt még mindig így nevezik, és még ma is ezt a nevet viseli.

A hatalmas régi porta egyik felét több darabban magánszemélyeknek adták el az idők során, a másik része a református egyházközség kezébe került. Az épületeket az új tulajdonosok részben lebontották, részben átépítették. Az „öreg Varró ház” tehát még a századelőn eltűnt, helyén utóbb dr. Kiss Mihály városi tisztiorvos lakóháza állott. Ez az „ötvenes években” egy ideig tsz központ, azután pedig „Micsurin”, a helyi úttörőmozgalom székháza lett, míg lebontották, a helyén épült fel a szakmunkásképző és a kollégium. A református egyházközséghez került telken további épületek is voltak a Varrók idejéből, amiket részben melléképületnek, részben szolgálati lakásnak használtak. Az egyik kb. a 19. század '90-es éveiben emelt lakóépületet néhány éve lebontották, telkére a református egyházközség új közösségi háza került. Emellett állt az az öreg bagolyvár, ami mára az Euro Kft. tulajdona lett. A kft. tulajdonosa szépen „feltárta” a vén épületet, s szépen rendbehozatta, úgyhogy manapság már rá se lehet ismerni. Az egykori lakóházat kívül-belül rendbe hozták, a hozzáépített épületszárnyat étterem céljaira rendezték be, s jelenleg diákétkeztetés folyik benne, ami igen praktikus, hiszen az épület telke három iskolaudvarral is szomszédos.

Szatmári János, az Euro ügyvezetője készséggel mutatta meg az étkezdét, még a felújítás utolsó fázisában járó öreg lakóházba is bevitt. Belülről jól látszanak az oszlopos tornác nyomai, a régi elrendezés is sejthető belőle.

- Itt vannak az oszlopok – mutatja a gazda. – Valamikor az 1800-as évek végén vagy a 20. század elején befalazták a nyitott gangot, így alakult ki ez a zárt folyosó, aminek a végén egy kis kamra nyílik a padlásfeljáróval, egyébként pedig két lakószoba volt benne. A felújításuk most van folyamatban.

Az építők annak idején megadták a módját. A lakószobák padlója jóval az utcaszint fölé emelkedik, aminek persze a ház alatt található pince boltzata is az oka lehet.

- A pincelejáró javításakor 1827-ből való téglákat találtunk. Ezek vagy az építkezéskor, vagy egy későbbi javítás idején kerültek oda. A pince, amikor megkezdtük a munkát, tele volt szeméttel, meg lommal. Ha jól vettem észre, lomtárnak meg esetleg tüzelőtárolónak használták az utóbbi fél évszázad alatt, mert egyébként jó pince. Száraz, nincs benne víz, szépek a boltívei is, úgyhogy berendeztük. Még hordókat is hoztunk, ahogy az egy pincénél kell. Már javában alakult a pince, amikor lenézett egy ismerős és ő kérdezte tőlem először, tudom-e, hogy Csokonai Vitéz Mihály járt itt Varróéknál, mégpedig nem is egyszer. Még verset is írt erről. Hát ekkor néztünk utána jobban a Varró családnak és Csokonainak. Ebből jött az emléktábla gondolata. Felvettem a kapcsolatot a város vezetőivel, Györfi Sándor szobrászművésszel és a debreceni Csokonai Alapítvánnyal. Egy sikeres pályázat biztosított pénzt az emléktábla elhelyezésére.

Szeptember végén tehát jelet kapott Karcag város egyik irodalomtörténeti érdekességet/hagyományt is rejtő épülete. Szatmári János jóvoltából rövidesen belülről is bárki megnézheti.

Emléktábla avatás Karcagon